

Waardsedijk 48, Snelrewaard

rapport 4369

Waardsedijk 48, Snelrewaard, gemeente Oudewater

Een Bureauonderzoek

J. Holl

Colofon

ADC Rapport 4369

Waardsedijk 48, Snelrewaard, gemeente Oudewater
Een Bureauonderzoek

Auteur: J. Holl

In opdracht van: mevr. Y. Streng – Van Raalte

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 2 januari 2018

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status onderzoek: definitief

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:

R.M. van der Zee

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding en administratieve gegevens	7
2 Bureauonderzoek	9
2.1 Doelstelling en vraagstelling	9
2.2 Methodiek	9
2.3 Resultaten	9
2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie	14
3 Aanbeveling	16
Literatuur	17
Geraadpleegde websites	17
Lijst van afbeeldingen en tabellen	18

Samenvatting

In opdracht van mevr. Y. Streng – Van Raalte heeft ADC ArcheoProjecten in juni 2017 een bureauonderzoek uitgevoerd naar de archeologische waarde van de locatie Waardsedijk 48 in Snelrewaard, gemeente Oudewater. De aanleiding van het onderzoek is de voorgenomen sloop van schuren en de nieuwbouw van een woning met bijgebouwen.

Op basis van het bureauonderzoek is een gespecificeerde verwachting opgesteld. Hieruit volgt dat het plangebied is gelegen in een rivierkom, waar op grote schaal veengroei plaatsvond. Dergelijke gebieden werden vanwege de natte omstandigheden slechts spaarzaam door de mens bezocht en waren in de periode vóór de grootschalige ontginningen in de Late Middeleeuwen ongeschikt voor bewoning en/of landbouw. Vanaf het begin van de jaartelling werd de Hollandse IJssel actief en werd het veen afgedekt met een dunne laag klei. Het is echter vanwege de lage ligging niet waarschijnlijk dat in het plangebied aan deze stroomgordel gerelateerde bewoningssporen zijn aan te treffen. Deze moet op de hogere delen van de oeverwallen gezocht worden, die zich ca. 150 m ten westen van het plangebied bevinden. Hierbij moet worden opgemerkt dat tot op heden bewoningssporen uit de Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen op het grondgebied van de gemeente Oudewater zeldzaam zijn.

Vanaf de 12^e eeuw werden grote delen van het Hollands-Stichtse grensgebied, waarin het plangebied gelegen is, vanaf de noordelijke oever van de Hollandse IJssel ontgonnen en werd de Polder Snelrewaard en Zuid-Linschoten gevormd. Langs de Waardsedijk ontstond een bewoningslint waarin verspreide boerderijen lagen. Op basis van het geraadpleegde kaartmateriaal lijkt in ieder geval in de 17^e eeuw al een boerderij in het plangebied te hebben gestaan, maar de oorsprong kan teruggaan tot in de Late Middeleeuwen. Op de 19e-eeuwse kaarten is te zien dat het erf in het middendeel van het plangebied, aan de straatkant ligt, met aan weerszijden een boomgaard. Het oostelijke perceel was in gebruik als weiland. Van de drie te slopen schuren bevindt de meest oostelijke zich op dit voormalige erf en de middelste bevindt zich in de voormalige boomgaard direct naast het erf. Voor beide locaties geldt dat hier resten van bebouwing gerelateerd aan dit erf verwacht kunnen worden. Archeologische resten worden verwacht vanaf het maaiveld en zullen bestaan uit ophogingslagen; opgebrachte klei- en zandlagen met hierin fragmenten aardewerk, dierlijk bot en bouw materiaal. Onder deze ophogingslagen kunnen sporen van greppels en kuilen aanwezig zijn. Ook resten van oude muren of funderingen kunnen zich nog in de ondergrond bevinden. Op het meest westelijke perceel, op de locatie waar de meest westelijke schuur gesloopt wordt en waar de nieuwbouw gepland is, bevond zich een weiland. Vanwege de ligging buiten het historische erf, worden op deze locatie geen archeologische resten meer verwacht.

Ter plaatse van de twee meest oostelijke te slopen schuren worden resten van bebouwing en ophogingslagen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd verwacht. Om de op het bureauonderzoek gebaseerde gespecificeerde verwachting voldoende te kunnen aanvullen en toetsen, adviseert ADC ArcheoProjecten om, indien graafwerkzaamheden zullen plaatsvinden, in een archeologische begeleiding te voorzien. De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als een inventariserend veldonderzoek door middel van het aanleggen van proefsleuven (AB/IVO-P). Dit betekent dat indien bij de civiele werkzaamheden toch vondsten of archeologische sporen worden aangetroffen, deze worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

Indien bij de sloop van de schuren geen graafwerkzaamheden plaatsvinden, wordt nader onderzoek niet noodzakelijk bevonden.

In het deel van het plangebied waar de woning en de bijgebouwen opgericht zullen worden, worden geen archeologische resten verwacht. Hier wordt geen nader onderzoek noodzakelijk bevonden.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	NT	1500 - heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding en administratieve gegevens

In opdracht van mevr. Y. Streng – Van Raalte heeft ADC ArcheoProjecten in juni 2017 een bureauonderzoek uitgevoerd op de locatie Waardsedijk 48 in Snelrewaard, gemeente Oudewater (afb. 1 en 2). De aanleiding van het onderzoek is de voorgenomen sloop van schuren en nieuwbouw van een woning met bijgebouwen.

Sinds 1 juli 2016 is de Erfgoedwet in werking getreden en is de Monumentenwet 1988 komen te vervallen. De bepalingen van de Monumentenwet zijn echter opgenomen in de Erfgoedwet. Op grond van de Erfgoedwet moeten archeologische (verwachtings)waarden gewaarborgd zijn in het bestemmingsplan. In het vigerende bestemmingsplan 'Landelijk gebied Oudewater & Willeskop', dat op 4 juli 2011 door de gemeente Oudewater is vastgesteld, heeft het grootste deel van het plangebied de dubbelbestemming 'Waarde – Archeologische verwachtingswaarde hoog'.¹ Volgens de hierin opgenomen bouwregels is archeologisch onderzoek verplicht bij ingrepen groter dan 200 m² en dieper dan 30 cm –mv. Het uiterste noorden van het plangebied heeft geen archeologische dubbelbestemming. Voor dit deel geldt geen archeologische onderzoeksplicht.

Ten behoeve van het verkrijgen van een omgevingsvergunning dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.0).² Behalve op de KNA is de uitvoering van het onderzoek tevens gebaseerd op de Onderzoeksprotocollen van de gemeente Oudewater.³

¹ <http://www.ruimtelijkeplannen.nl/>

² SIKB 2013.

³ Van den Ende 2015.

De volgende administratieve gegevens zijn van toepassing:

Opdrachtgever:	Mevr. Y. Streng – Van Raalte Waardsedijk 48 3425 TG Snelrewaard
Fase AMZ-cyclus:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	sloop schuren en nieuwbouw woning en bijgebouwen
Locatie:	Waardsedijk 48
Plaats:	Snelrewaard
Gemeente:	Oudewater
Provincie:	Utrecht
Kadastrale gegevens:	Snelrewaard, sectie B, nrs. 843, 1126 & 1128
Kaartblad:	38E
Oppervlakte plangebied	1,0 ha
Coördinaten:	122.094 / 448.886 122.263 / 448.886 112.263 / 448.787 112.094 / 448.787
Bevoegde overheid met contactgegevens:	gemeente Oudewater mevrouw E. Mietes Postbus 45 3440 AA Woerden mietes.e@woerden.nl 0348-428525
ARCHIS-zaaknummer	4547757100
ADC-projectcode:	4190255
Auteur:	J. Holl
Projectmedewerker(s):	n.v.t.
Autorisatie:	R.M. van der Zee
Periode van uitvoering:	juni 2017
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://dx.doi.org/10.17026/dans-zjt-8te3

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.0 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 2.1 tot en met 2.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied, beschrijving huidig gebruik en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

Het plangebied is gelegen in het bewoningslint van Snelrewaard. Het is momenteel voor een groot deel in gebruik als erf. Op het erf bevindt zich bebouwing bestaande uit een woning en vier schuren. Ter plaatse van de meest westelijke schuur is de bodem reeds tot 1,5 m –mv vergraven, door de aanleg van een mestkelder en melkput. Ook de schuur die niet gesloopt zal worden, is onderkelderd tot meer dan 1 m –mv. De overige schuren zijn gefundeerd op een dragende vloer met randbalken. Hier is de bodem naar verwachting slechts enkele decimeters vergraven. Het gedeelte tussen de bebouwing is verhard met asfalt. Het oosten en een deel in het zuiden is in gebruik als grasland.

Op basis van de opgevraagde gegevens met betrekking tot de milieuhygiënische situatie kan worden geconcludeerd dat in het plangebied enkele verontreinigingen aanwezig zijn. Tussen de meest westelijke schuur en de schuur ten oosten hiervan bevindt zich een gedempte sloot. Op deze locatie is de bovengrond sterk verontreinigd met zware metalen, PAK en/of PCB. In de ondergrond bevindt zich een dempingslaag die sterk verontreinigd is met metalen, minerale olie en PCB. Ter plaatse van een bovengrondse dieseltank is de bovengrond licht verontreinigd met minerale olie. Bij de dieseltank en de gedempte sloot zijn enkele asbestfragmenten aangetroffen. De weilanden zijn als schone grond gekwalificeerd en de bodem in het overige deel van het perceel als 'licht verontreinigd'. Het grondwater is licht verontreinigd met barium, nikkel en/of xylenen.⁴

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 1000 m rondom het plangebied. De begrenzing van deze zone is gebaseerd op het gegeven dat hierbinnen sprake is van voldoende informatie om een uitspraak te doen over de archeologische verwachting die representatief is voor het plangebied.

In het plangebied is de sloop van drie schuren gepland met een oppervlakte van respectievelijk 128, 297 en 837 m². In het westen van het plangebied zal een woning met een oppervlakte van maximaal 600 m² gebouwd worden, evenals twee bergingen van 50 en 100 m² (zie afb. 3). De bebouwing zal naar verwachting niet onderkelderd worden en gefundeerd worden op funderingsbalken. Ter plaatse van de woning zal de bodem tot ca. 100 cm –mv vergraven worden en ter plaatse van de bijgebouwen tot ca. 80 cm –mv.

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologische kaart van Nederland 1:50.000 ⁵	Zuidelijk deel van het plangebied: afwisselende gelaagdheid van het Hollandveen met de Afzettingen van Tiel en de Afzettingen van Gorkum. Aan de oppervlakte Afzettingen van Tiel als oeverafzettingen (kaartcode: F3g) Noordelijk deel van het plangebied: afwisselende gelaagdheid van het Hollandveen met de Afzettingen van Tiel en de Afzettingen van Gorkum. Aan de oppervlakte Afzettingen van Tiel als komklei (kaartcode: F3k) ⁶
Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 ⁷	Ontgonnen veenvlakte met petgaten (kaartcode: 1M23)
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 ⁸	Zuidelijk deel van het plangebied: Kalkhoudende poldervaaggronden; zware zavel en lichte klei, profielverloop 5, afgegraven, grondwatertrap IV (kaartcode: Rn95AG-IV) noorden: Drechtvaaggronden, profielverloop 1, kalkloos, grondwatertrap III* (kaartcode: Rv01C-III*).

⁴ Stoel 2014a; Stoel 2014b.

⁵ Rijks Geologische Dienst 1966.

⁶ In de huidige lithostratigrafische indeling (TNO 2011) wordt het Hollandveen gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop (Hollandveen Laagpakket) en de Afzettingen van Tiel en Gorkum worden zonder nadere onderverdeling gerekend tot de Formatie van Echteld.

⁷ Alterra 2006.

⁸ De Vries & Denneboom 1999.

Bron	Informatie
Meandergordelkaart (afb. 4) ⁹	Plangebied ligt direct ten noorden van Hollandse IJssel meandergordel (1.900 – 665 BP).
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN; afb. 5) ¹⁰	Grotendeels 0,6 à 0,8 m –NAP, oostelijke perceel: 1,0 à 1,5 m –NAP

Het plangebied is gelegen in het midden-Nederlandse rivierengebied. De bodemopbouw in het gebied bestaat overwegend uit rivierafzettingen en veen.

In de laatste ijstijd (Weichselien, tot 11.700 jaar geleden) heersten in Nederland zeer koude en droge omstandigheden. Ter plaatse van het huidige rivierengebied stroomden vlechtende rivieren die voornamelijk grof zand en grind afzetten (Formatie van Kreftenheye). De top van deze afzettingen bevindt zich in de omgeving van het plangebied op ca. 6 m –mv.¹¹

In het Holoceen, het huidige geologische tijdvak dat 11.700 jaar geleden aanving, warmde het klimaat definitief op. De rivieren kregen een meanderende loop en er vormden zich diverse stroomgordels, de voorlopers van de huidige Rijn, die zich regelmatig verlegden. De afzettingen die gevormd werden door deze stroomgordel worden tot de Formatie van Echteld gerekend. Deze formatie wordt lithogenetisch onderverdeeld in grofweg: stroomgordelafzettingen (bedding-, restgeul en oeversafzettingen), crevasse-afzettingen, komafzettingen en dijkdoorbraakafzettingen. De stroomgordelafzettingen worden nabij de rivier zelf gevormd. Op grotere afstand van de rivier, in een rustig milieu, worden komafzettingen gevormd; zwak tot matig siltige klei. Deze komgebieden stonden langdurig onder water en onder invloed van de natte omstandigheden vond in perioden met weinig of geen sedimentatie veenvorming plaats.¹²

Het plangebied heeft tot in de Romeinse tijd in een komgebied gelegen. In dit komgebied heersten moerassige omstandigheden waar op grote schaal veenvorming optrad (Formatie van Nieuwkoop). Tijdens overstromingen vanuit de grote rivieren werd komklei afgezet, behorende bij de Formatie van Echteld.

In de Romeinse tijd ontstond ten zuiden van het plangebied de Hollandse IJssel, als zijtak van de Lek. Deze rivier was vanaf de Romeinse tijd tot de afdamming in 1285 actief.¹³ Uit de boorstaten van milieukundige bodemonderzoeken blijkt dat in het grootste deel van het plangebied veen aanwezig is vanaf ca. 100 cm –mv. In het uiterste noorden is veen reeds vanaf 50 cm –mv aanwezig en in enkele boringen in het zuidoosten, westen en midden van het plangebied bevindt het veen zich op 150 cm –mv. Boven dit veen bevindt zich een kleipakket. Gezien het in de meeste boringen ontbreken van zandbijmenging lijkt het hier om komafzettingen te gaan, maar op basis van de boorstaten kan dit niet met zekerheid gezegd worden.¹⁴

Het wordt uit het geraadpleegde kaartmateriaal niet geheel duidelijk of het plangebied op de oeverwal van deze rivier ligt. Op basis van de Geologische kaart 1:50.000¹⁵ ligt het zuiden van het plangebied net binnen de eenheid oeversafzettingen.. Uit deze kaart blijkt dat de zone met oeversafzettingen ten noorden van de rivier relatief smal is (50 m ter hoogte van het plangebied). Het noorden ligt op basis van deze kaart binnen de eenheid komgebied. Bovenstaand beeld komt overeen met de Bodemkaart van Nederland 1:50.000¹⁶. Het zuidelijk deel van het plangebied bevindt zich binnen de eenheid kalkhoudende poldervaaggronden. Dergelijke gronden zijn kenmerkend voor stroomruggronden. Het noordelijk deel van het plangebied bevindt zich daarentegen binnen de eenheid veengronden. Volgens de Geomorfologische kaart van

⁹ Cohen *et al.* 2012..

¹⁰ ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer.

¹¹ Alkemade *et al.* 2010.

¹² De Mulder *et al.* 2003.

¹³ Visser & Klerks 2014.

¹⁴ Stoel 2014a; Stoel 2014b.

¹⁵ Rijks Geologische Dienst 1966.

¹⁶ De Vries & Denneboom 1999.

Nederland 1:50.000¹⁷ ligt de oeverwal echter direct ten zuiden van het plangebied en ligt het plangebied in een ontgonnen veenvlakte. Gezien de relatief lage maaiveldhoogte, die uit het AHN afgeleid kan worden, lijkt het plangebied zich buiten de oeverwal te bevinden. Wel lijkt op de AHN-beelden het erf wat opgehoogd, maar het weiland in het oosten heeft een vergelijkbare maaiveldhoogte als het achterliggende gebied ten noorden van het plangebied. Op basis van deze gegevens, en het milieukundige bodemonderzoek, wordt er vanuit gegaan dat, indien in het plangebied oeverafzettingen aanwezig zijn, dit een relatief laaggelegen deel van de oeverzone zal zijn geweest.

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (zie afbeelding 6):

Onderzoeksmelding	Soort onderzoek	Resultaat	Advies
48.282	Bureau-/booronderzoek ¹⁸	Geen aanwijzing voor intacte archeologische vindplaats	Vrijgeven
60.424	Bureau-/booronderzoek ¹⁹	Geen archeologische indicatoren	Vrijgeven
63.661	Bureauonderzoek ²⁰	Lage verwachting, op basis van bureauonderzoek konden geen zones met hogere verwachting onderscheiden worden.	Passieve archeologische begeleiding

Waarneming	Omschrijving	Datering ²¹	Opmerking
432.576	Aardewerkscherven, pijpfragment, baksteenfragment	LME-NT	Hoort bij onderzoeksmelding 48.282, gevonden aan het maaiveld
437.537	Bronzen corpus (Christusbeeld)	NT	Gevonden met metaaldetector
438.178	Gouden ring	NT	Gevonden met metaaldetector

Vondstmelding	Omschrijving	Datering ²²	Opmerking
426.042	Bronzen fibula, loden beeldje	ROMV, NT	Gevonden met metaaldetector
426.131	Tinfragmenten theepot en dekseltje, stukken lakenlood, koperen munten, musketkogels, visloodje, zilveren knoop, kanonskogel, bronzen gespen, fragmenten loden gewicht, tinnen schoteltje, kogelpotfragmenten	LME-NT	Gevonden met metaaldetector / veldkartering

Rijksmonument	Omschrijving	Adres	Coördinaten
34.094	Boerderij uit midden 19 ^e eeuw	Waardsedijk 44	122.381 / 448.839
39.001	Boerderij, gepleisterd langhuis.	Oudeweg 10	121.508 / 448.498

¹⁷ Alterra 2006.

¹⁸ Wink 2011.

¹⁹ Pape & Nales 2014.

²⁰ Visser & Klerks 2014.

²¹ Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

²² Voor een verklaring van de afkortingen, zie tabel 1.

Het plangebied lag tot in de Romeinse tijd in een nat komgebied, waarin drassige omstandigheden heersten. Dergelijke gebieden waren ongunstig voor bewoning en landbouw. Omstreeks de jaartelling ontstond de Hollandse IJssel en kwam het plangebied binnen de invloedssfeer van deze rivier te liggen. Op grond van de vormingsgeschiedenis moet op de ten zuiden van het plangebied gelegen oeverwal rekening worden gehouden met archeologische resten uit de Romeinse tijd, Middeleeuwen en Nieuwe tijd. Binnen de gemeente Oudewater zijn echter vrijwel geen vindplaatsen bekend uit de Romeinse tijd. Aan het eind van de Romeinse tijd en in de Vroege Middeleeuwen raakte het gebied ontvolkt. Pas vanaf de Late Middeleeuwen werden de komgebieden, met inbegrip van het plangebied, vanaf de oeverwallen van de Hollandse IJssel ontgonnen en ontstond de Polders Snelrewaard en Zuid-Linschoten.

Het plangebied heeft een hoge verwachtingswaarde op de gemeentelijke archeologische beleidskaart. Deze verwachting is gebaseerd op de ligging in een bewoningslint. Binnen deze zone worden archeologische resten van boerderijplaatsen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd verwacht.²³

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Jaartal	Historische situatie
Kaart van het Hoogheemraadschap van Rijnland (afb. 7) ²⁴	1615	Ter hoogte van het plangebied is een boerderij weergegeven. Kaart is niet gedetailleerd genoeg om uitspraken te doen over exacte ligging bebouwing.
Kaart van het Hoogheemraadschap van Rijnland ²⁵	1647	idem
Kaart van het Hoogheemraadschap van Rijnland ²⁶	1746	idem
Kadastrale minuut (afb. 8) ²⁷	1832	In midden plangebied een erf met huis en bijgebouwen en tuin. Overige deel bos, boomgaard, bouwland en weiland
Bonnekaarten (afb. 9) ²⁸	1875-1880	idem
Bonnekaarten ²⁹	1898-1930	idem, maar eerdere akker is nu weiland
Topografische kaart ³⁰	1936	Eerdere bijgebouwen zijn niet meer weergegeven, ten oosten van het woonhuis is een nieuw gebouw weergegeven
Topografische kaart	1958	Drie bijgebouwen ten noorden van het woonhuis weergegeven
Topografische kaart	1969	Eén van de drie bijgebouwen ten noorden van het woonhuis is weer verdwenen
Topografische kaart	1981	Woonhuis en twee bijgebouwen ten noorden hiervan zijn gesloopt. Huidige woonhuis en twee schuren zijn gebouwd. Verder zijn nog twee bijgebouwen in het oosten aanwezig
Topografische kaart	1989	Westelijke schuur is ook gebouwd
Topografische kaart	1998	Situatie gelijk aan huidige, bijgebouwen in het oosten zijn gesloopt.

²³ Van den Ende 2015.

²⁴ Van Berckenrode & Balthasars 1615.

²⁵ Douw & Van Brouckhuijsen 1647.

²⁶ Douw *et al.* 1746.

²⁷ Kadaster 1832.

²⁸ Bureau Militaire Verkenningen 1875 & 1880.

²⁹ Bureau Militaire Verkenningen 1898, 1911, 1920 & 1930.

³⁰ www.topotijdreis.nl; bron onbekend

Rond het jaar 1000 was de omgeving van het plangebied grotendeels ontvolkt. Tussen 1000 en 1300 werden grote delen van het toenmalige veengebied uitgegeven aan ontginners. Hoge delen van de stroomruggen en oeverwallen werden gebruikt voor landbouw en lagere delen voor veeteelt. De ontginning nam grootschalige vormen aan. De omgeving van het plangebied lag namelijk tussen de invloedssferen van de graven van Holland en de bisschop van Utrecht. Door middel van uitgifte van gronden en ontginning werd door beide partijen getracht families aan zich te binden.

Het plangebied lag in een komgebied. Dergelijke gebieden werden systematisch ontwaterd door het graven van sloten, waarbij lange, smalle percelen ontstonden. Om een ontginningsgebied werd een dijkje of kade aangelegd. Deze methode staat bekend als cope-ontginning.

Het plangebied bevindt zich langs het ontginningslint van Snelrewaard. De polder achter dit lint is waarschijnlijk in de 12^e eeuw ontgonnen, waarbij de Hollandse IJssel als ontginningsbasis fungeerde. De inwoners van Snelrewaard waren vrijwel allemaal landbouwer of veehouder.³¹ Op basis van historische kaarten stond er in ieder geval in het begin van de 19^e eeuw al een boerderijplaats in het plangebied. Oudere kaarten zijn niet gedetailleerd genoeg om de ligging van bebouwing nauwkeurig te kunnen bepalen, maar ook op deze kaarten (uit de 17^e en 18^e eeuw) lijkt reeds een boerderij in het plangebied aanwezig te zijn. Op basis van de Kadastrale Minuut uit 1832 bevond het erf van deze boerderij zich in het middendeel van het plangebied. Aan weerszijden van dit erf bevond zich een boomgaard en direct aan de straatkant, ten oosten van het erf lag een tuin. Het westen van het plangebied was in gebruik als weiland, evenals de zone ten noorden van het erf. Ten noorden van het erf zijn bovendien twee bomenrijen weergegeven die min of meer een half vierkant vormen. Mogelijk betreft dit een restant van oude greppels, waar na demping bomen op gegroeid zijn. Op AHN-beelden is namelijk een laagte te zien in het noordoosten van het plangebied, die gelijk loopt aan deze bomenrij.

In het plangebied zullen drie schuren gesloopt worden en zal een woning met bijgebouwen gebouwd worden. De meest oostelijke te slopen schuur bevindt zich binnen het voormalige erf. Op deze locatie geldt een hoge kans op resten van bebouwing uit de Late Middeleeuwen en/of Nieuwe tijd. De middelste te slopen schuur bevindt zich direct ten westen van het voormalige erf, grotendeels in de voormalige boomgaard. Ook hier kunnen nog resten van bijgebouwen aanwezig zijn, uit de periode vóór de 19^e eeuw. De zone ter hoogte van de meest westelijke te slopen schuur, evenals de geplande nieuwbouw, was in de 19^e eeuw in gebruik als weiland. Dit weiland is afgescheiden van het de boomgaard en het erf door middel van een sloot. De verwachting is dat het erf vóór de 19^e eeuw nooit doorgelopen heeft tot in dit deel van het plangebied.

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *“Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?”* kan als volgt worden beantwoord:

Het plangebied is gelegen in een rivierkom, waar op grote schaal veengroei plaatsvond. Dergelijke gebieden werden vanwege de natte omstandigheden slechts spaarzaam door de mens bezocht en waren in de periode vóór de grootschalige ontginningen in de Late Middeleeuwen ongeschikt voor bewoning en/of landbouw. Vanaf het begin van de jaartelling werd de Hollandse IJssel actief en werd het veen afgedekt met een dunne laag klei. Het is echter vanwege de lage ligging niet waarschijnlijk dat in het plangebied aan deze stroomgordel gerelateerde bewoningssporen zijn aan te treffen. Deze moet op de hogere delen van de oeverwallen gezocht worden, die zich ca. 150 m ten westen van het plangebied bevinden. Hierbij moet worden opgemerkt dat tot op heden bewoningssporen uit de Romeinse tijd en de Vroege Middeleeuwen op het grondgebied van de gemeente Oudewater zeldzaam zijn.

Vanaf de 12^e eeuw werden grote delen van het Hollands-Stichtse grensgebied, waarin het plangebied gelegen is, vanaf de noordelijke oever van de Hollandse IJssel ontgonnen en werd de Polder Snelrewaard en Zuid-Linschoten gevormd. Langs de Waardsedijk ontstond een bewoningslint waarin verspreide boerderijen lagen. Op basis van het geraadpleegde kaartmateriaal

³¹ Alkemade *et al.* 2010; Van den Ende 2015.

lijkt in ieder geval in de 17^e eeuw al een boerderij in het plangebied te hebben gestaan, maar de oorsprong kan teruggaan tot in de Late Middeleeuwen. Op de 19e-eeuwse kaarten is te zien dat het erf in het middendeel van het plangebied, aan de straatkant ligt, met aan weerszijden een boomgaard. Het oostelijke perceel was in gebruik als weiland. Van de drie te slopen schuren bevindt de meest oostelijke zich op dit voormalige erf en de middelste bevindt zich in de voormalige boomgaard direct naast het erf. Voor beide locaties geldt dat hier resten van bebouwing gerelateerd aan dit erf verwacht kunnen worden. Archeologische resten worden verwacht vanaf het maaiveld en zullen bestaan uit ophogingslagen; opgebrachte klei- en zandlagen met hierin fragmenten aardewerk, dierlijk bot en bouw materiaal. Onder deze ophogingslagen kunnen sporen van greppels en kuilen aanwezig zijn. Ook resten van oude muren of funderingen kunnen zich nog in de ondergrond bevinden. Op het meest westelijke perceel, op de locatie waar de meest westelijke schuur gesloopt wordt en waar de nieuwbouw gepland is, bevond zich een weiland. Vanwege de ligging buiten het historische erf, worden op deze locatie geen archeologische resten meer verwacht.

Voor de gespecificeerde verwachting gelden de volgende karakteristieken:

Karakteristiek	Omschrijving
Datering:	Late Middeleeuwen – Nieuwe tijd
Complexiteit(n):	boerderijplaats
Omvang:	ca. 60x60 m
Landschappelijke en/of geologische context:	komgebied
Diepteligging:	vanaf maaiveld
Locatie:	middendeel plangebied (60x60 m)
Soort vindplaats:	Vindplaats met zowel grondsporen als een vondststrooiing
Uiterlijke kenmerken:	Ophogingslaag met aardewerkscherven, dierlijk bot en bouw materiaal, funderings- en muurresten.
Conservering:	Aardewerkscherven en bouw materiaal zijn waarschijnlijk goed geconserveerd. Organische resten en bot zullen slecht geconserveerd zijn vanwege de ligging boven het grondwater. Archeologische resten zullen deels verstoord zijn bij realisatie van de huidige bebouwing.
Wordt het archeologisch relevante niveau bedreigd door de voorgenomen werkzaamheden:	Ter plaatse van de verwachte archeologische resten zullen twee schuren gesloopt worden. Indien hierbij graafwerkzaamheden plaatsvinden, kunnen deze resten verstoord raken.

De beantwoording van de overige onderzoeksvragen is als volgt:

- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

Ter plaatse van de twee oostelijke te slopen schuren worden archeologische resten uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd verwacht. Indien hier graafwerkzaamheden plaatsvinden, wordt geadviseerd om op deze locaties vervolgonderzoek uit te voeren. In dit geval is booronderzoek ter plaatse van de te verstoren delen niet mogelijk, aangezien deze delen bebouwd zijn. Vandaar dat wordt geadviseerd om eventuele graafwerkzaamheden archeologisch te laten begeleiden.

3 Aanbeveling

Ter plaatse van de twee meest oostelijke te slopen schuren worden resten van bebouwing en ophogingslagen uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe tijd verwacht. Om de op het bureauonderzoek gebaseerde gespecificeerde verwachting voldoende te kunnen aanvullen en toetsen, adviseert ADC ArcheoProjecten om, indien graafwerkzaamheden zullen plaatsvinden, in een archeologische begeleiding te voorzien. De archeologische begeleiding dient hetzelfde doel als een inventariserend veldonderzoek door middel van het aanleggen van proefsleuven (AB/IVO-P). Dit betekent dat indien bij de civiele werkzaamheden toch vondsten of archeologische sporen worden aangetroffen, deze worden geregistreerd en, in zover de werkzaamheden dat toelaten, worden gedocumenteerd. De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid goed te keuren Programma van Eisen (PvE).

Indien bij de sloop van de schuren geen graafwerkzaamheden plaatsvinden, wordt nader onderzoek niet noodzakelijk bevonden.

In het deel van het plangebied waar de woning en de bijgebouwen opgericht zullen worden, worden geen archeologische resten verwacht. Hier wordt geen nader onderzoek noodzakelijk bevonden.

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

- Alkemade, M., B. Brugman, J. Gouw, K. Klerks & C. Visser**, 2010: *Archeologiebeleid gemeente Oudewater; Ontwikkeld in samenwerking met de gemeenten Lopik, Montfoort en Woerden*. Amersfoort (Vestigia Rapport V674).
- Alterra**, 2006: *Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000; Landsdekkend digitaal bestand*.
- Berckenrode, B.F. van & F. Balthasars**, 1615: *Kaart van het hoogheemraadschap van Rijnland*.
- Bureau Militaire Verkenningen**, 1875, 1880, 1898, 1911, 1920 & 1930: *Montfoort, blad 463, 1:25.000*.
- Cohen, K.M., E. Stouthamer, H.J. Pierik & A.H. Geurts**, 2012: *Digitaal Basisbestand Paleogeografie van de Rijn-Maas Delta*. Utrecht.
- Douw, J.J. & S. P. van Brouckhuijsen**, 1647: *t'Hoogheymraedschap van Rhijnland*.
- Douw, J.J., S.P. van Brouckhuijsen & M. Bolstra**, 1746: *'t Hooge Heemraedschap van Rhyndland*.
- Ende, H. van den**, 2015: *Actualisatie archeologiebeleid 2015: Gemeente Oudewater*.
- Kadaster**, 1832: *Kadastrale kaart 1811-1832: minuutplan Snelrewaard, Utrecht, sectie B, blad 01 (MIN06067B01)*.
- Kars, H. & A. Smit** (red.), 2003: *Handleiding Fysiek Behoud Archeologisch Erfgoed*. Amsterdam (Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies 1).
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhof & T.E. Wong**, 2003: *De ondergrond van Nederland*. Groningen.
- Pape, H. & T. Nales**, 2014: *Snelrewaard, Waardsedijk 44, Gemeente Oudewater (Utrecht), Archeologisch bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek (IVO; verkennende en karterende fase)*. Utrecht (Transect Rapport 462).
- Rijks Geologische Dienst**, 1966: *Geologische kaart van Nederland 1:50.000, kaartblad 38 Oost Gorinchem (Gorkum)*. Haarlem.
- SIKB**, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*. Gouda.
- Stoel, R.**, 2014a: *Verkend bodemonderzoek "Waardsedijk 48 te Snelrewaard"*. Berkel en Rodenrijs (Van der Zwaan Bodem en Waterbodemonderzoek Rapportnummer 2014.028.02).
- Stoel, R.**, 2014b: *Nader bodemonderzoek "Waardsedijk 48 te Snelrewaard"*. Berkel en Rodenrijs (Van der Zwaan Bodem en Waterbodemonderzoek Rapportnummer 2014.109.02).
- TNO**, 2011: *Lithostratigrafische Nomenclator van de Ondiepe Ondergrond, versie 2011*.
- Visser, C.A. & K. Klerks**, 2014: *Onderhoudsbaggerwerkzaamheden Gekanaliseerde Hollandsche IJssel, gemeenten Gouda, Vlist, Oudewater, Montfoort, IJsselstein en Nieuwegein; Ruimtelijk advies op basis van archeologisch bureauonderzoek*. Amersfoort (Vestigia Rapport V1220).
- Vries, F. de & J. Denneboom**, 1999: *De Bodemkaart van Nederland digitaal*. Wageningen.
- Wink, K.**, 2011: *Plangebied Willeskop 109, gemeente Oudewater; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek, karterende fase*. Weesp (RAAP Notitie 4013).

Geraadpleegde websites

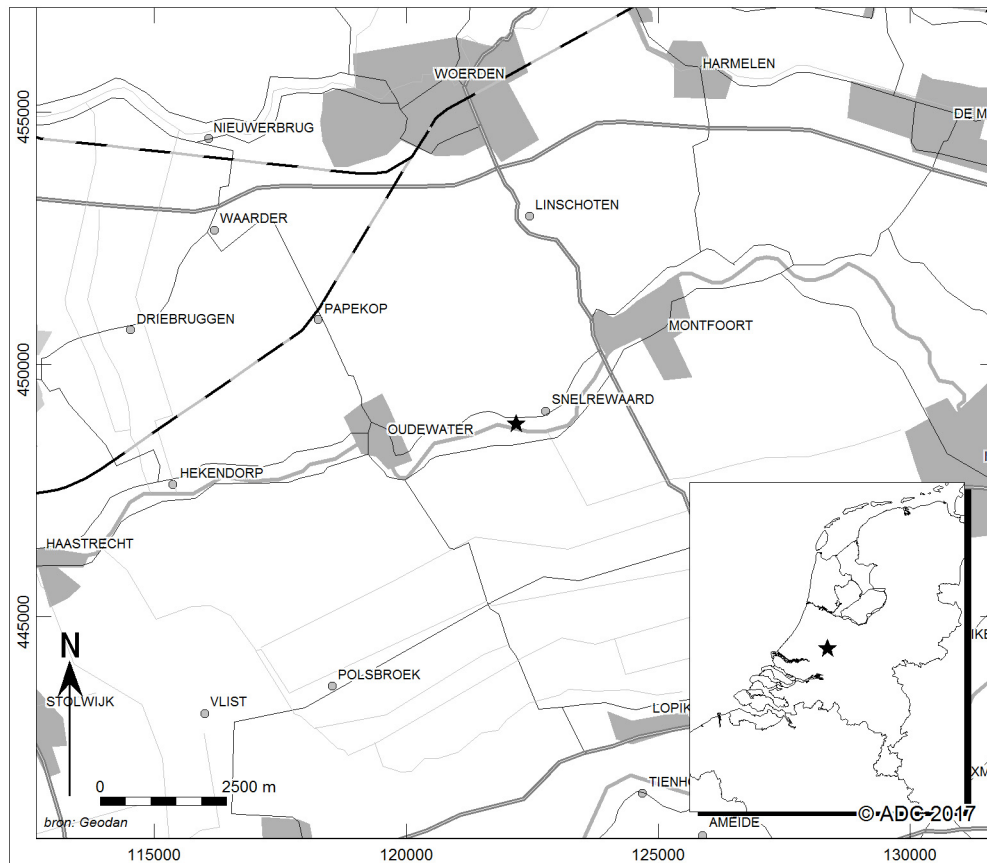
<http://archeologieinnederland.nl/bronnen-en-kaarten/amk-en-ikaw>
<http://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>
<http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl>
<https://archis.cultureelerfgoed.nl/>
<https://bagviewer.kadaster.nl>
<https://easy.dans.knaw.nl>
<https://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>
<https://www.kadaster.nl/>
<https://zoeken.cultureelerfgoed.nl/>
<http://www.archieven.nl>
<http://www.ruimtelijkeplannen.nl>
<http://www.topotijdreis.nl>

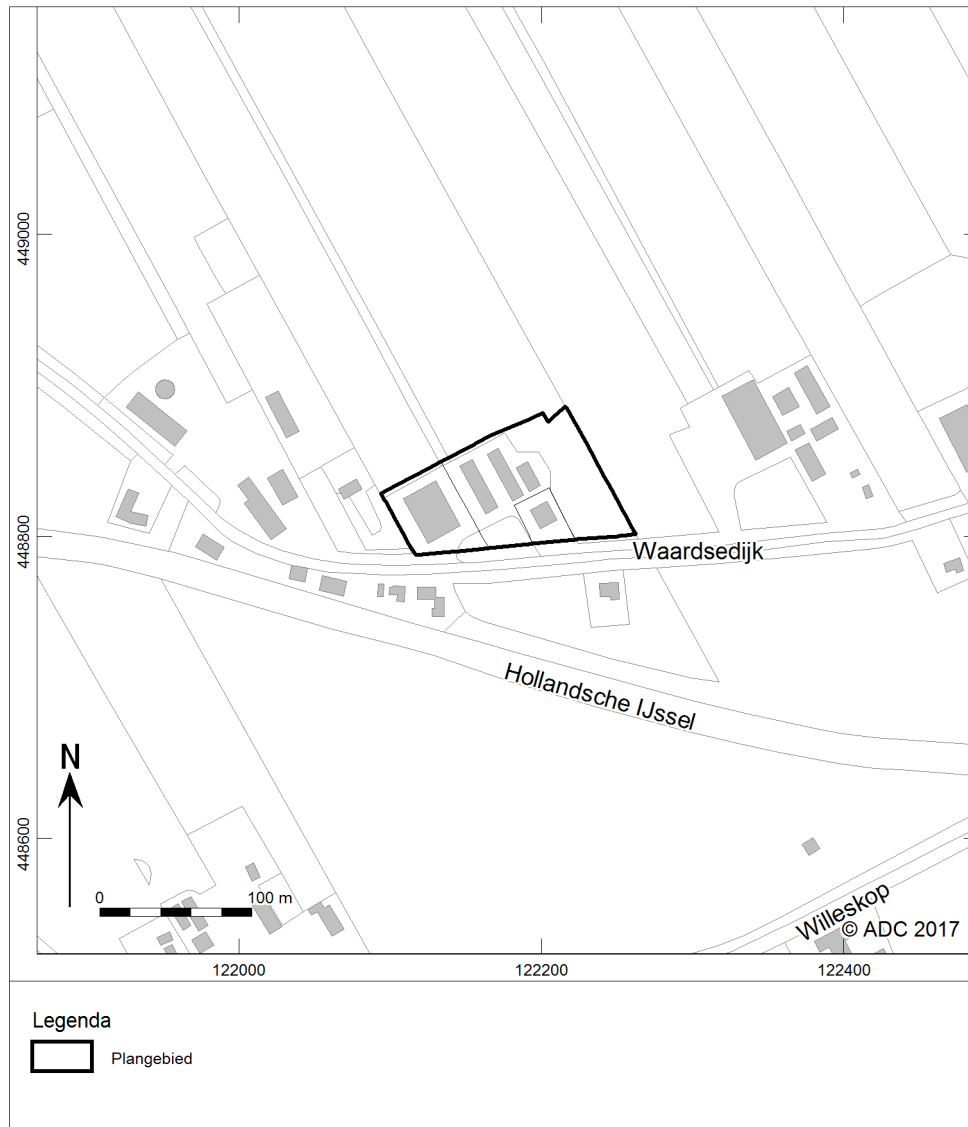
Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1 Locatie van het plangebied
- Afb. 2 Detailkaart van het plangebied
- Afb. 3 Weergave van de sloop- en nieuwbouwplannen
- Afb. 4 Weergave van meandergordels in de omgeving van het plangebied
- Afb. 5 Het plangebied op AHN-beelden (blauw is 2 m –NAP, rood is 2 m +NAP)
- Afb. 6 Het plangebied op de gemeentelijke archeologische beleidskaart, met ARCHIS-meldingen
- Afb. 7 Globale ligging van het plangebied op een kaart uit 1615
- Afb. 8 Sloop- en nieuwbouwcontouren weergegeven op de Kadastrale Minuut van 1832
- Afb. 9 Sloop- en nieuwbouwcontouren weergegeven op de Bonnekaart van 1875

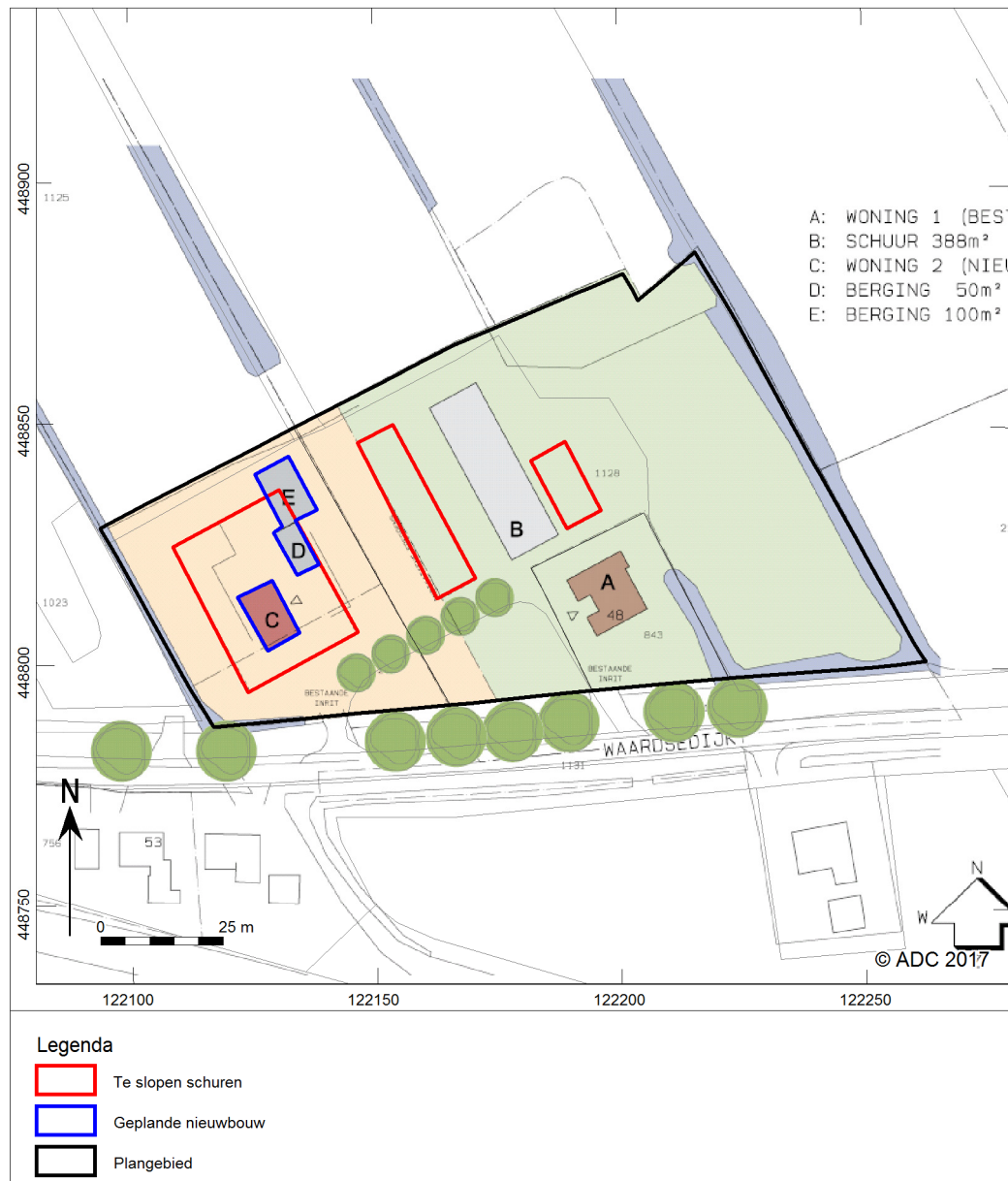
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

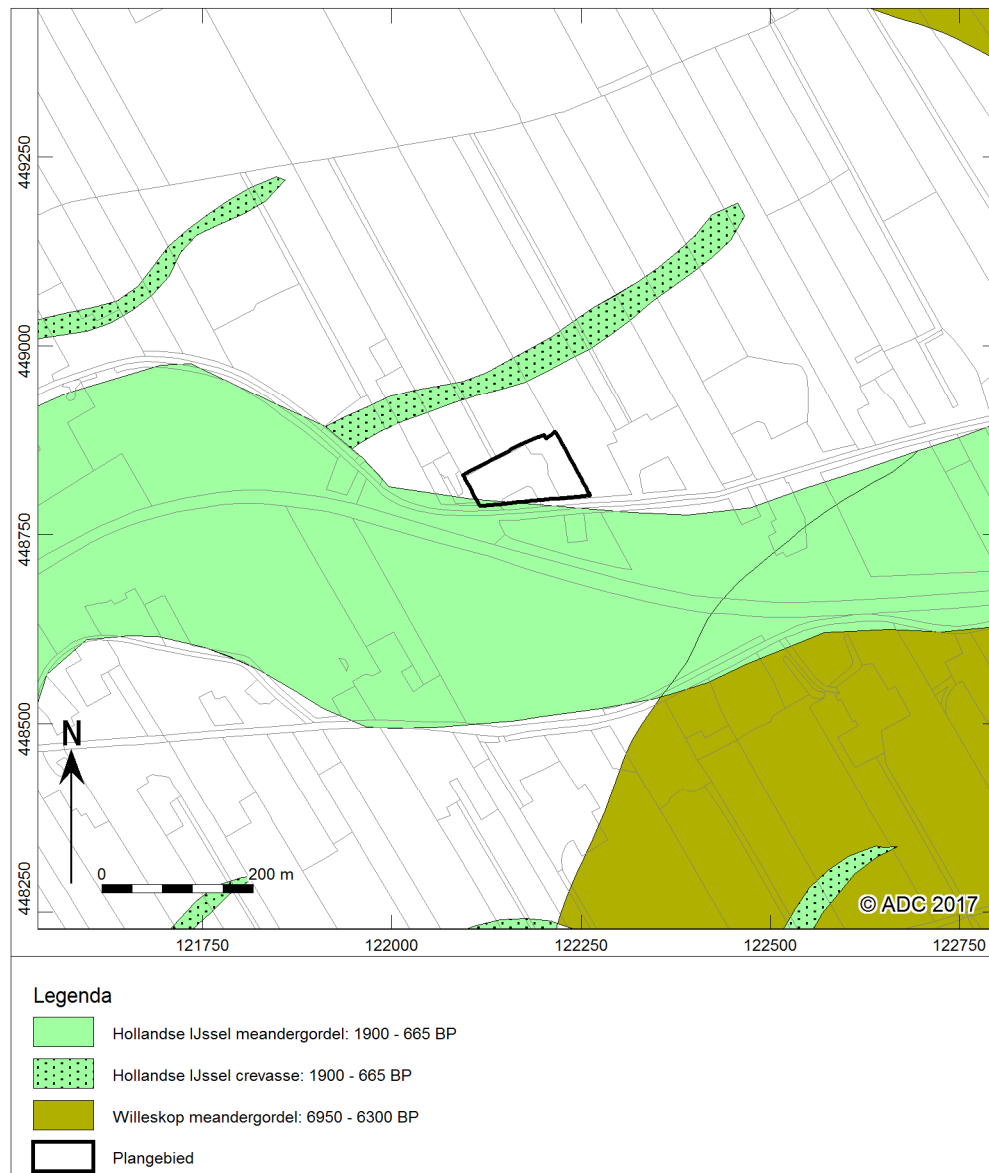
Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

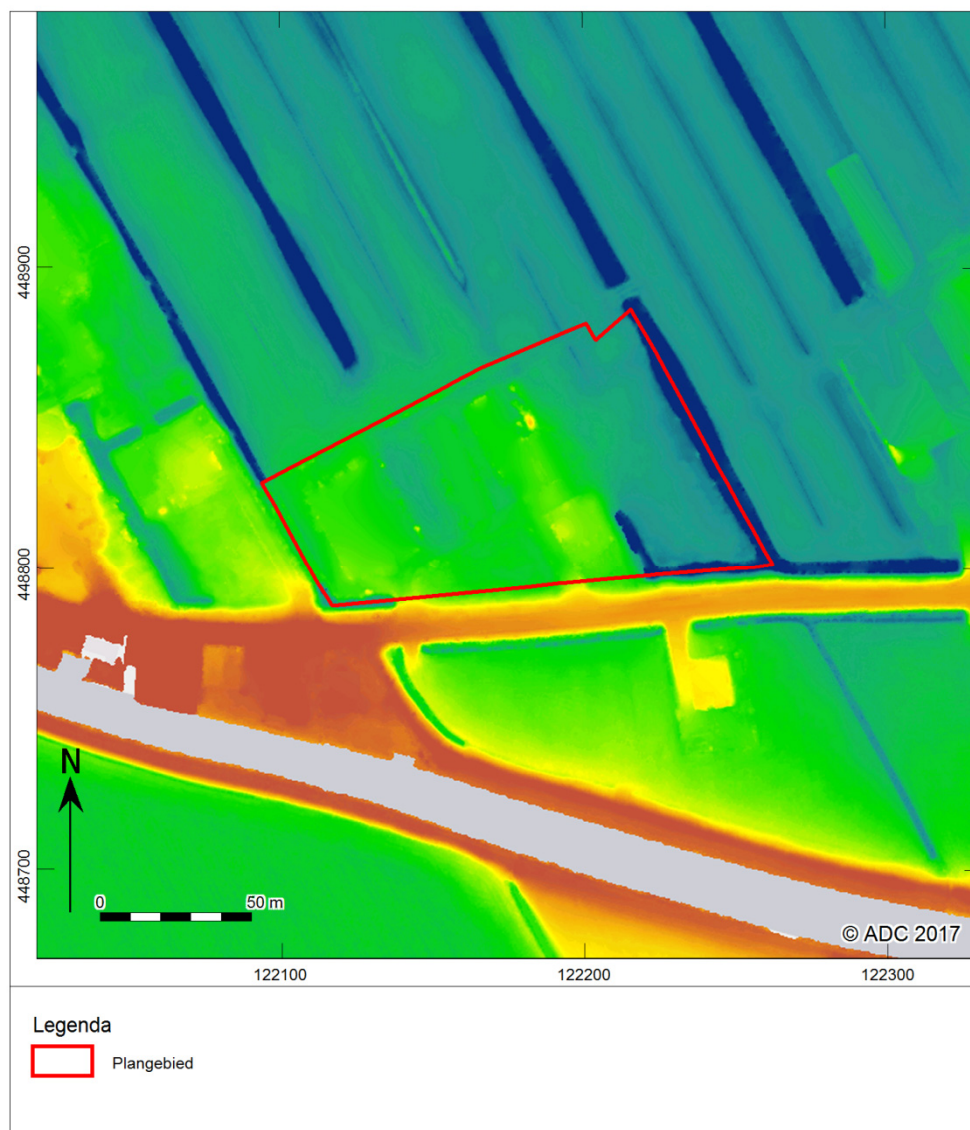

Afb. 3 Weergave van de sloop- en nieuwbouwplannen

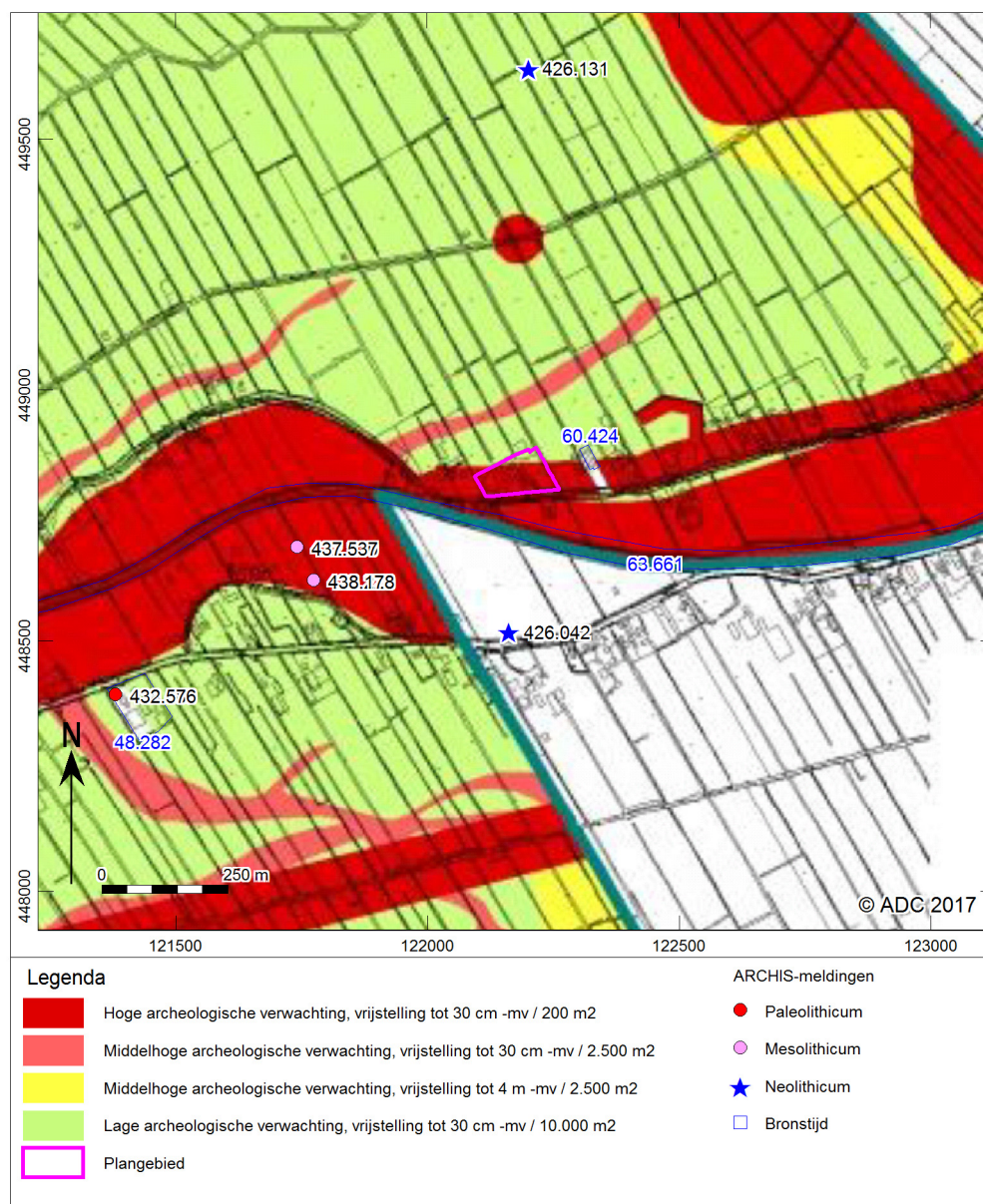
Afb. 4 Weergave van meandergordels in de omgeving van het plangebied³²

³² Cohen *et al.* 2012.

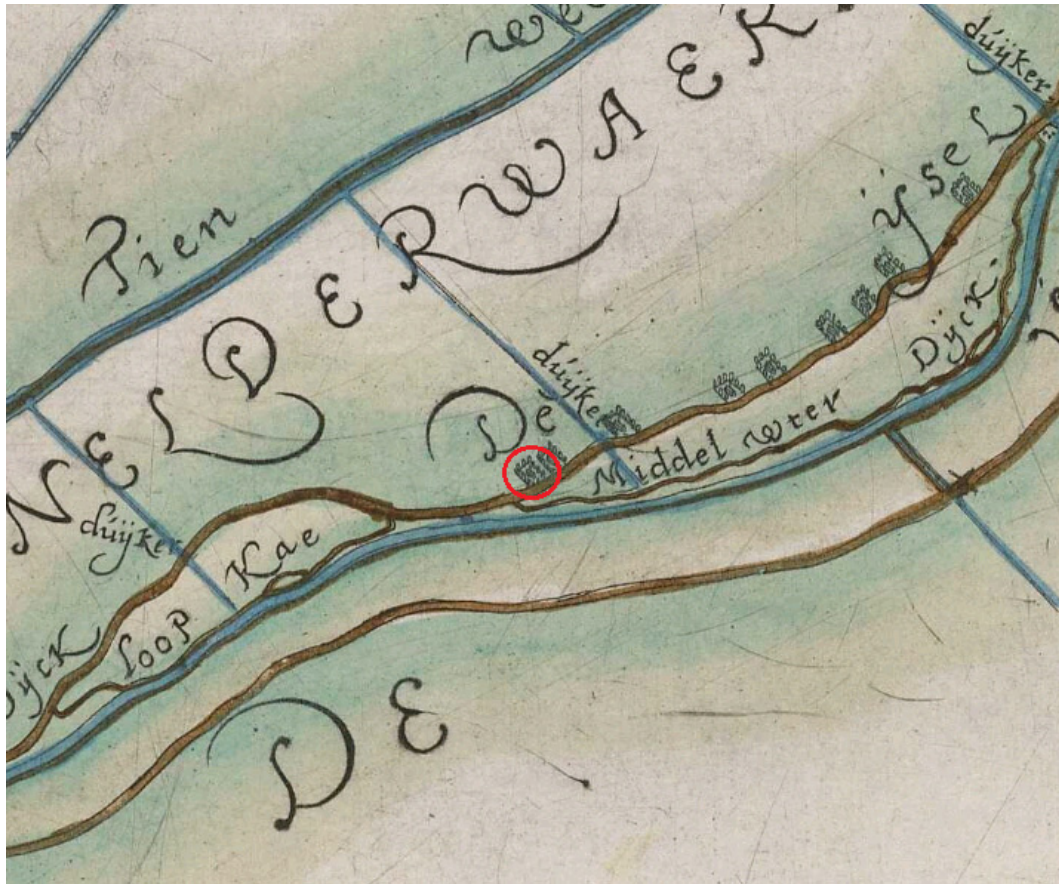
Afb. 5 Het plangebied op AHN-beelden (blauw is 2 m -NAP, rood is 2 m +NAP)³³

³³ ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer.

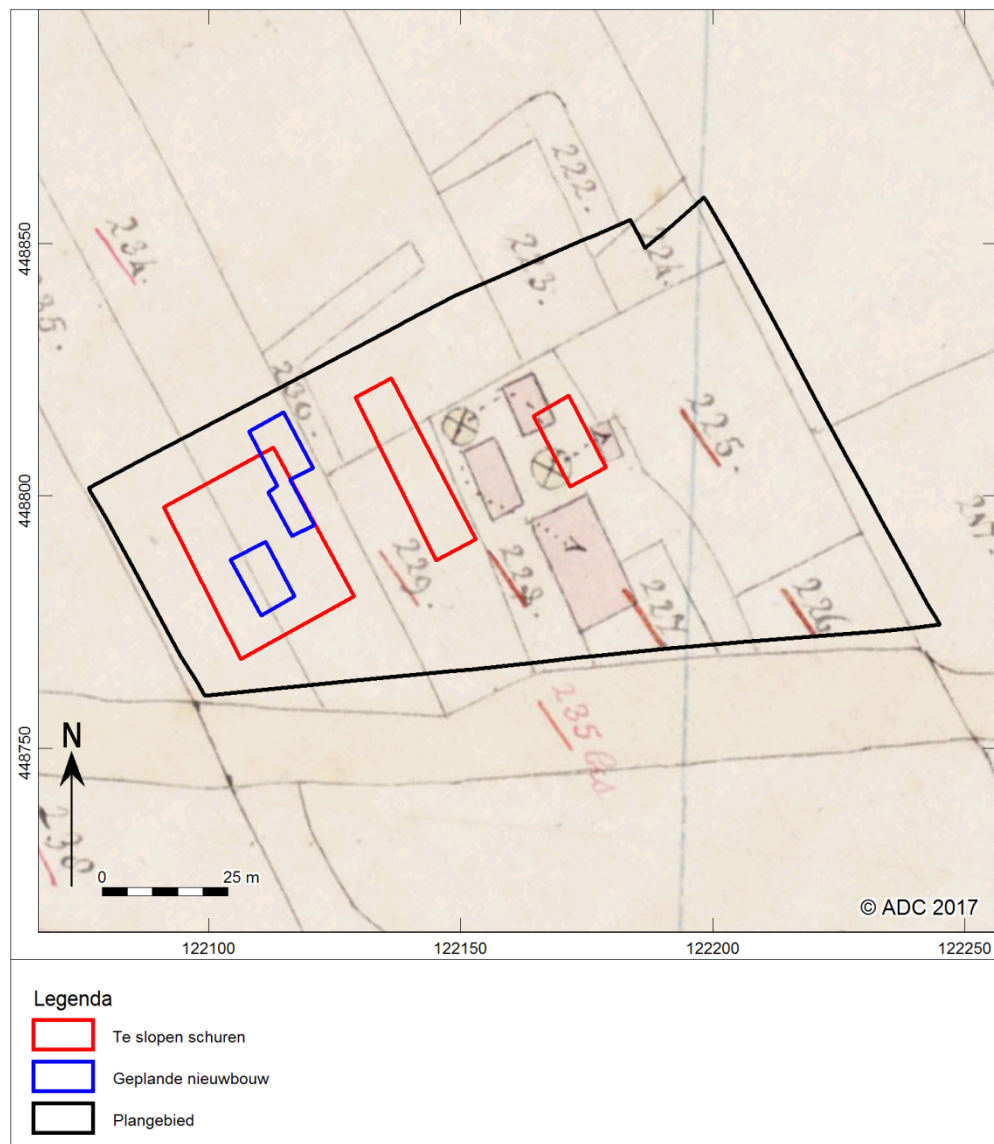
Afb. 6 Het plangebied op de gemeentelijke archeologische beleidskaart, met ARCHIS-meldingen³⁴

³⁴ Van den Ende 2015.

Afb. 7 Globale ligging van het plangebied op een kaart uit 1615³⁵

³⁵ Van Breckenrode & Balthasars 1615.

Afb. 8 Sloop- en nieuwbouwcontouren weergegeven op de Kadastrale Minuut van 1832³⁶

³⁶ Kadaster 1832.

Afb. 9 Sloop- en nieuwbouwcontouren weergegeven op de Bonnekaart van 1875³⁷

³⁷ Bureau Militaire Verkenningen 1875.